

י"ח אדר תשל"ד: הגאון הצדיק רבי יחזקאל ב"ר יהודה הלוי לוינשטיין זצוק"ל, משגיח דפוניבז' בעל "אור יחזקאל"

רבי יחזקאל לוינשטיין נולד בוורשה בשנת תרמ"ה למשפחה חסידית. בהיותו בן שמונה נפטרה אמו, ובהגיעו לגיל בר מצוה החל לעבוד כנער שליח לפרנסת הבית. כאשר פעם נגנבה משכורתו, שם אל לבו כי העולם הזה הבל, ונסע לראדן לשיבתו של החפץ חיים. שיחותיו של רבי ירוחם ליוואוויץ, שבאותה עת שימש שם כמשגיח, השאירו רושם עז על הבחור הצעיר. לאחר תקופה יעץ לו רבי ירוחם להצטרף ל'תלמוד תורה' המפורסם בקלם, ערש בעלי המוסר, שם עוצבה אישיותו בהשפעת רבו המובהק רבי הירש ברוידא. לאחר נישואיו המשיך בלימודיו בקלם, ואחר כך עבר למיר.

לאחר מלחמת העולם הראשונה שימש כמשגיח בישיבת מיר, עד שנת תרפ"ד, בהיעדרו של המשגיח רבי ירוחם. כשחזר רבי ירוחם למיר, התפטר וחזר ללימודיו כאברך מן המניין. שימש כמשגיח בישיבת קלעצק ובישיבת לומז'ה בפתח תקווה, ובשנת תרצ"ו, לאחר פטירתו של רבי ירוחם, נתמנה כמשגיח דישיבת מיר. כאשר מאוחר יותר נדד עם הישיבה לשנחאי, למרות שהיה בידו רשיון עלייה לארץ ישראל, שם הנהיגה ביד רמה בכח אמונתו ובטחונו בה', עד לשחרורם בשנת תש"ה. משנחאי הגיע לארצות הברית, ובשנת תש"ט עלה לארץ ישראל. בשנת תשי"ד, לאחר פטירת הגרא"א דסלר, נקרא לכהן כמשגיח בישיבת פוניבז'. נפטר בי"ח באדר תשל"ד ונטמן בבני ברק. (מתוך "במחיצתם")

דבריהם הם זכרונם: התפילה כחיזוק לאמונה

התפילה נתקנה בסדר כזה שיכול האדם להתחזק בהכרת האמונה ובאחדות ה', שהרי בתחילה קבעו "פסוקי דזמרה", שזהו מלשון "לזמר עריצים" - לעקור ולשרש הסברות הכוזבות ולהכרית רעיונים מורדים מקרבו ע"י שמברר מכל הבריאה כולה את יחודו ית"ש, וזה מעורר את האדם להתפעל מהבריאה ולראות גדלות ה' ויכלתו. וכל זה יוכל להבין רק אם יתפלל על דרך התעוררות והרגשה, ואחר כך מתפלת "ויברך דוד" וכו' שמבררים את האמונה ע"י מסורת קבלת אבות, אברהם אבינו ע"ה "הוצאתו מאור כשדים" וכו', ומדור יוצאי מצרים "ותעש לך שם כהיום הזה" וכו'. לכן נקראת התפילה "מזון הנפש", כי כל פסוקי דזמרה מלאים בכבוד וגדולת השי"ת, והמתפלל בהכנת והבנת הלב הרי הוא שומע את הדברים מפי דוד המלך ע"ה ומפי כל ישראל שיצאו ממצרים ועברו בים סוף, מלבד מה שרואה מנפלאות כל הבריאה, ואחר כך הוא בא לקבלת עול מלכות שמים בקריאת שמע "אמת ויציב" וכו', ולבסוף הוא עומד לפני מלך מלכי המלכים ומדבר לפניו בלשון נוכח, ובדרך זו מתקרב הלב לאט לאט לאמונה ויראת שמים.

נמצא שהמזניח את עבודת התפילה אינו נחשב אפילו למאמין, ובזמן קצר יכול לההפך לכופר ח"ו, והעצה שלא לשכוח את השי"ת היא עבודת התפילה!

ע"י התפילה מתעורר באדם הרגשי אמונה השגחה וקרבת השי"ת. והרי הכרה אמיתית בהרגש הלב במלכות והשגחת ה', זה מביא את האדם לשמור כל התורה כולה, וע"י תפילה בכונה ובעיון יכול האדם להשיג אמונה חושית שזהו תכלית הכל.

חיזוק האמונה שבתפילה הוא בלתי המשך אחר דעות העולם וטבעי האדם הנוטים לאמירת "כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה", ולפי"ז עיון תפילה הוא חלק מעצם התפילה, ובלא זה חסר במהותה של התפילה.

הסבא מקעלם זצ"ל אמר על מה שאמרו חז"ל "כל הקובע מקום לתפילתו אלקי אברהם בעזרו" (ברכות ו, ב), היינו שקובע בלבו עי"ז את יסודות האמונה וההשגחה.

(מתוך "אוצרות רבינו יחזקאל" - תפילה)

"מלבד החיוב תפילה מה שהדין מחייב, התפילה היא הדרך לחיזוק האמונה, דברים העומדים ברומו של עולם, העולם הוא האדם אשר הוא עולם הקטן ועולם הגדול, עיקר הוא לשמוע מה שפיז מדבר, פירוש המלות, ומה גדל הענין לחזק את הניסים המפורסמים, ואז בנקל הוא להאמין בהנהגה הנסתרת".

השפעתה של שיחה אחת

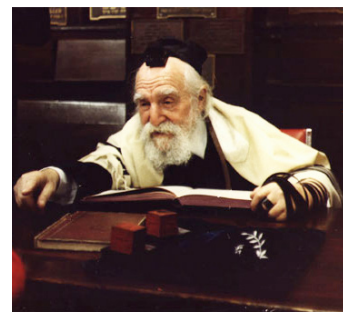
ראשית גדלותו של רבנו טמונה בהתעוררות מתוך שמיעת שיחה אחת של רבי ירוחם ליוואוויץ' המשגיח דמיר. היה זה כאשר הגיע רבי ירוחם לשמש כמנהלה הרוחני של ישיבת ראדן. שיחתו הראשונה היתה בעניני אמונה. בתוך דבריו עמד גם על מה שאמרו חז"ל שציצית עשויה תכלת כיון שתכלת דומה לים, וים לרקיע, ורקיע לכסא הכבוד, ואמר: "הנה אנשים לובשים ציצית, רואים את התכלת ואת הרקיע, ועדיין אינם מתעוררים מזה!". ר' ירוחם המשיך, שזהו משום שמבלי לימוד המוסר לא תתכן שום התעוררות.

רבנו, שהיה בין הנוכחים שם, הושפע מאוד מן הדברים, עד שהעיד לאחר שנים בפני הגר"ב רזנברג ראש ישיבת סלבודקה, מתלמידיו בתקופת שנחאי: "אחרי שמעתי את המאמר, הרגשתי כי אמונתי אינה אמונה, התפילין שלי אינן תפילין, והציצית שלי אינה ציצית, ומאז הקדשתי אה כל חיי לקנין אמונה אמיתית" (מובא בספר "האדם ביקר").

כותב הגרמ"מ שולזינגר זצ"ל (ב'פניני רבינו אבי עזרי'): "זכיתי לשמוע בשם אדם גדול מאד מירושלים, שזכה בצעירותו ללמוד אצל רבנו הרב שך בקלצק, ואמר משפט בשמו, ומשפט זה לא נותן לי מנוח, ואני רוצה להציע לפני הציבור הקדוש מה שחשבתי בס"ד לעניות דעתי פשט במימרא הזו. הוא אמר שהרב שך אמר לו בלשון הזו: "יותר ממה שאני מחזיק טובה לאמא שלי שהביאה אותי לישיבה, יותר מזה אני מחזיק טובה לר' יחזקאל לוינשטיין המשגיח שקירב אותי למוסר". זה הוא אמר עוד בקלצק בצעירותו. ומה פירוש המלות? כוונה פשוטה: האמא הביאה אותו לישיבה, וזהו, אין כתובת אחרת בשביל בחור יהודי, אבל בישיבה צריכים המון סייעתא דשמיא להתפתח כמו שצריך. אתה נמצא בישיבה, אתה נמצא בחצרות בית ה', אתה נמצא בגן עדן התחתון, אבל בישיבה הרי צריכים המון ס"ד שיתפתח כמו שצריך להתפתח, מי עושה שהבן ישיבה יתפתח כמו שצריך, שיגדל כמו שצריך? לימוד המוסר! וממילא להביא אותו לישיבה זה רק חצי עבודה, הוא בישיבה, אבל כאן צריכים המון ס"ד, וזה ע"י לימוד המוסר".

המשגיח הקדוש רבי יחזקאל היה אומר: 'העולם' אומרים שזמן זה ממון - זמן זה כסף [אפשר לעשות בו כסף], והתורה אומרת שזמן זה עולם הבא [עם זמן אפשר לעשות עוה"ב]. ופעם בשיחה אחת אמר המשגיח: עם זמן אפשר לעשות עולם הבא, ומי ששורף את הזמן - מבטל את הזמן - שורף עולם הבא. והוא אמר: "רבותי, אם תהיה תועלת מהשיחה הזו ניחא, ואם לא תהיה תועלת סתם ביטלתי לכם את הזמן - שרפתי לכם זמן". (דרשות "משמר הלוי")

י"ג אדר תשמ"ו: הגאון רבינו משה ב"ר דוד פיינשטיין זצ"ל, בעל שו"ת "אגרות משה" ועוד

רבי משה פיינשטיין נולד באוּזְדָה (פלך מינסק) בשנת תרנ"ה לאביו רב העיר הג"ר דוד. בצעירותו למד אצל אביו, ואחר כך אצל הגרא"ז מלצר בסלוצק ואצל רבו המובהק הג"ר פסח פרוסקין בשקלוב. עוד בבחורות, בשנת תרפ"א, התקבל לאב"ד ליובאן והיה שם עד שנת תרצ"ז. בליובאן ניהל את עדתו תחת שלטון הקומוניסטים ומסר נפשו על קיום התורה.

בשנת תרצ"ז נאלץ לעזוב את רוסיה והגיע לארצות הברית, שם עמד בראש מתיבתא 'תפארת ירושלים'. התפרסם בפסקיו שהקיפו את כל הנושאים שנתחדשו בזמננו בבהירות שאין כדוגמתה.

דבריהם הם זכרונם: "הכל למטרת כבוד שמים!"

הנה בשעה שציוה ה' יתברך את משה כי בצלאל הוא אשר יבנה את המשכן נאמר (שמות לא, א-ה): **"וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. רְאֵה קְרָאתִי בְשֵׁם בְּצַלְאֵל בֶּן אוּרִי בֶן חוּר לְמֹטֶה הַיְהוּדָה. וְאִמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחַכְמָה וּבְתַבּוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל מְלָאכָה. לְחֹשֶׁב מַחְשַׁבַת לַעֲשׂוֹת בְּזָהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחֹשֶׁת. וּבַחֲרֹשֶׁת אֲבָן לְמִלְאֵת וּבַחֲרֹשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת כָּל מְלָאכָה."**

וכן אמר משה לבני ישראל (שמות לה, ל-לה): **"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא ה' בְּשֵׁם בְּצַלְאֵל בֶּן אוּרִי בֶן חוּר לְמֹטֶה הַיְהוּדָה. וַיִּמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחַכְמָה בְּתַבּוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל מְלָאכָה. וּלְחֹשֶׁב מַחְשַׁבַת לַעֲשׂוֹת בְּזָהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחֹשֶׁת. וּבַחֲרֹשֶׁת אֲבָן לְמִלְאֵת וּבַחֲרֹשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת כָּל מְלָאכָת מַחְשַׁבַת. וְלַהוֹרֹת נִתְּן בְּלִבּוֹ הוּא וְאַהֲלִיאֵב בֶּן אַחִיסָמֶךְ לְמֹטֶה דָן. מִלֵּא אֹתָם חֲכָמַת לֵב לַעֲשׂוֹת כָּל מְלָאכָת חֶרֶשׁ וְחֹשֶׁב וְרָקַם בְּתַכְלֵת וּבְאַרְגָּמָן בְּתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבַשֵּׁשׁ וְאַרְגָּ עֵשִׂי כָּל מְלָאכָה וְחֹשֶׁבֵי מַחְשַׁבַת."**

ושאל הגאון רבי משה פיינשטיין, וכי מה ראו בעיניהם שבצלאל הוא זה הצריך לבנות את המשכן. מדוע נאמר כאן לשון 'ראייה'?

וכך הוא ביאר את כוונת הפסוקים. דהנה כל הכוחות, הכשרונות, ושפע הברכה שאנו רואים שהשי"ת חנן בהם את האנשים, לזה בכה ולזה בכה, ולזה בעשירות, כל זה הוא רק כדי שהאדם יעשה באלו לכבוד שמים. וכפי שאומרים חז"ל בפרקי אבות (א, יא) 'כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו'. ויש לדעת, שזה לא נאמר רק לגבי הבריאה שבראשית העולם, אלא גם לגבי כל יום עד לנצח נצחים, שמה שהוא מעניק לאדם, הכל הוא רק לכבודו, כדי שהאדם יעשה במה שהשי"ת נתן לו להגדלת כבוד שמים, ללימוד התורה ולקיום המצוות, שהרי לזה נשלח האדם.

התמדתו של רבנו היתה מעבר לכל דמיון. מידי שבת בשבתו היה רבנו מסיים את מסכת שבת. אחד מבאי ביתו סיפר, שנכח בסיום המסכת בפעם האלף!

מידי יום קבע לעצמו סדר חזרה על חמישים דפי גמרא. אחד מגדולי הרבנים בארצות הברית סיפר, שזכה להשתתף בסיום לימוד השולחן ערוך בפעם השבע מאות!

באחד הימים הוציא רבי משה יין ומזונות, ואמר שהיום יש לו 'שמחה'. לבני משפחתו סיפר, שעתה הוא סיים את הש"ס מאה ואחת פעמים בפעם השניה, דהיינו מאתים ושתים פעמים!

*

רבנו העיר, שלפי ההלכה אבל מותר בשתיית יין, אף על פי ש"יין ישמח לבב אנוש", ומאידך גיסא נאסר עליו ללמוד תורה, משום שדברי תורה הם "משמחי לב". מכאן מוכח שדברי תורה משמחים את לב האדם יותר משתיית יין.

*

נעיונות ההליכות של רבנו היתה לשם דבר. גם במצבים של מתח רב או בנסיבות מקנטרות ומרגיזות לא גילה סימני כעס ותרעומת. פעם אחת העיר: "חושבים אתם שמאז ומעולם נהגתי כך? מטבעי אני בעל מזג נוח לכעוס, אך אני מתאמץ להתגבר על יצרי".

כידוע, היה רבנו סמל הפשטות והענווה, עד שנדמה היה שכך נולד... בשיחה עם תלמיד בענין מדת הענווה אמר פעם: "כבר שנים רבות אני עובד על תיקון מידה זו". מתברר, שגם מידה זו לא היתה טבועה בו מעצם טבעו, כפי שחשבנו, אלא נרכשה בעמל של עבודת המידות.

*

פעם אחת קיבל רבנו מכתב התנצלות מאדם שלא הכיר כלל. הכותב סיפר, שהוא נקלע לוויכוח לוהט בעניני הלכה. חברו ציטט את רבנו כהוכחה לדבריו, והכותב הגיב בהערה שהיה בה משום זלזול בכבודו. במכתבו ביקש את סליחתו של רבנו.

רבנו היה מוכן לסלוח לו, אך לא הסתפק בכך. אם אדם מוטרד, צריך להרגיעו. אם ישיב לו במכתב - יעברו יומיים-שלושה עד שיגיע המכתב. החליט רבנו לעשות מה שנראה לו כטבעי ביותר: באמצעות כתובת האיש שהיתה רשומה על גבי המעטפה איתר את מספר הטלפון שלו וצלצל אליו כדי להרגיעו.

אותו איש בקש את סליחתו על שהתבטא כלפיו שלא כשורה. אמר לו רבנו: "אתה צודק בבקשך סליחה, אבל עליך לדעת כי במשך כל ימי חיי לא נעלבתי ממשוהו שנאמר עלי". (מתוך "במחיצתם")

והן האנשים שאנו רואים שהם אמנם עושים בכוחותיהם ובעשירות שלהם את רצון השי"ת, והן האנשים שאנו רואים שהם רחוקים מרחק רב מעשיית רצון השי"ת, ועושים ח"ו להיפך, כל אלה נשלחו לעשות את רצון השי"ת. אלא שהאנשים שאינם עושים, זה מפני שהשי"ת נתן בחירה חופשית לאדם כדי שיוכל לעשות שלא כהוגן ח"ו, וודאי יצטרכו לתת דין וחשבון לפני רבש"ע על כל דבר שעשו, ועל כל פרוטה שהשי"ת נתן להם, והם ייענשו על שמרדו בשליחותו.

משום כך מבואר היטב לשון הפסוקים "ראה קראתי", "ראו קרא ה'" שכך אמר להם משה רבינו, כולכם הלא רואים שבצלאל הוא השליח לבנין המשכן משום "ואמלא אותו בחכמה ובתבונה". הן אתם רואים שהוא יכול לעשות זאת ואני הן הענקתי לו יכולת זו רק כדי שיעשה את רצוני בבנין המשכן.

כך כשאנו רואים שלאחד כשרונות גדולים, הרי הוא נברא רק לחכמת התורה, ואם הוא בעל עוד חכמות עם כשרונותיו הרי הכל הוא כדי לעשות את רצון השי"ת. וכן הוא בכוחות אחרים שהעניק לאדם כדי שישפיע על אחרים, או שהעניק עשירות לאדם, הרי הוא כדי שיתמוך במוסדות התורה ובכל הדברים שבקדושה אשר הם מרבים כבוד שמים.

כך שאם הוא עושה את שליחות השי"ת הרי הוא המאושר באדם, ואשרי לו בזה ובבא. אבל אם הוא אינו עושה את שליחותו, יצטרך לתת דין וחשבון על כל מלאכה אשר בה השתמש בכוחות של רבש"ע שנתן לו, ועל כל פרוטה שנתן לו, וח"ו ייענש על מה שהיה מורד בשליחות ולקח את כוחות רבש"ע לענייני עולם הזה שלו, אפילו כשהם לא דברים אסורים, וכל שכן אם הוא השתמש בהם לדברים אסורים שאז ייענש בכפליים.

באיסור חמץ שעשתה התורה כאילו הוא ברשותו מתוך "משמחת חיים" לגאון רבי חיים פנחס שינברג זצ"ל

האיך יתכן שיעבור באיסור דבל יראה הרי בשעה שישית אסור בהנאה מדרבנן וממילא אינו ברשותו, ואיסור דרבנן זו לא עשתה התורה ברשותו ולא יעבור בבל יראה. ועיין באחיעזר שם שתירץ דהאיסור הנאה הוא רק בשישית, ולאחר שישית אין עוד איסור הנאה דרבנן כיון דאז איכא איסור דאורייתא, וממילא אז חוזר החמץ לרשותו דעל האיסור דאורייתא עשתה התורה שיהא ברשותו ולכן עובר בבל יראה. ונראה עוד לומר, דהאיסור דרבנן של שעות אינו איסור חדש ונפרד מהאיסור הנאה דאורייתא, אלא חז"ל הקדימו האיסור הנאה לשעה שישית ויש לו אותם דינים כמו האיסור הנאה דאורייתא, וכמו שלגבי האיסור הנאה דאורייתא עשתה התורה כאילו הוא ברשותו, כמו כן עשו חז"ל איסורם של שעות, דכיון דאיסורם המשך להאיסור דאורייתא בהכרח שיהא להם אותו דין.

איתא בגמרא פסחים דף ו, ב: דאמר רבי אלעזר שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו ברשותו [להתחייב עליהן (רש"י)] ואלו הן, בור ברשות הרבים [- הפותחו חייב בניזקין, ואין הבור שלו אלא של הפקר, שהרי ברשות הרבים הוא, ואף על פי שכרהו אין רשות הרבים קנויה לו (רש"י)] **וחמץ משש שעות ולמעלה** [- מסוף השעה השישית של ערב פסח ואילך, שמן הדין לא היה לו להיחשב לממונו, כדין כל איסורי הנאה שאינם ברשותו, שהרי מאותה שעה החמץ נאסר בהנאה, ומכל מקום החשיבה אותו התורה כשלו לענין שיתחייב עליו ב'בל יראה'].
והקשה בשו"ת מהרי"ם מוניץ (הובא באחיעזר חלק ג' סי' א' אות ח'), לפי מה שכתבו האחרונים דאם יש בחמץ שאר איסורי הנאה אינו עובר בבל יראה דדוקא באיסור חמץ עשאה התורה כאילו ברשותו אבל בשאר איסורים לא, אם כן

כח היצה"ר לעשות מודאי ספק

"כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה יהיה לו" (שמות לב, א). כתוב ב"חובת הלבבות" (שער יחוד פ"ה): "בן אדם ראוי לך לדעת כי השונא הגדול שיש לך בעולם הוא יצרן הנמסך בכוחות נפשך והמערב במזג רוחך והמשתתף עמך בהנהגת חושך הגופניים והרוחניים והמושל בסודות נפשך וצפון לבך בעל עצתך בכל תנועותיך הנראות והנסתרות וכו', ומן החזק שבשלוחיו אשר יורה אותך וילחם אתך בהן במצפון ענינך שישתדל לספק עליך אמתתך ולשבש מה שנתברר לך ולערבב את נפשך במחשבות כזבים וטענות שקרים וכו', ע"ש.

וצריך ביאור, איך יתכן לעשות מודאי ספק, הלא אדם שרואה שהוא יום אי אפשר לפתות אותו שהוא לילה כי רואה בעיניו שהוא יום, ואם כן מה כח יש להיצר הרע לספק הוודאות אצלך, הלא מה שהוא ודאי אי אפשר להיעשות ספק.

אמנם הביאור בזה הוא על פי מה שפירשו חז"ל (בב"ר יז, ז) "ויפל ה' אלקים תרדמה", ר' יהושע דסכנין בשם ר' לוי אמר תחלת מפלה שינה, דמך ליה ולא לעי באורייתא ולא עביד עבידתא [מתוך שהוא ישן אינו עוסק בתורה ואינו עוסק במלאכתו. (פי' "מתנות כהונה")], דמבואר דחטא אדם הראשון בעץ הדעת בא ע"י שינה, שהוא הפסק בעבודה. ועומקם של הדברים הוא דע"י הפסק יש מקום טעות, דהן אמת דמה שהוא ודאי אצל האדם אי אפשר לספק עליו, אבל זה דוקא כשהוא ער ודעתו מיושבת עליו, אבל בשעה שהוא ישן ואין דעתו מיושבת עליו, אז אין הודאית ודאי, ואז הוא מסוכן דאפשר להעלות על דעתו ספק בדבר שכבר היה ודאי אצלו, דעכשיו אינו מקושר עם דעתו דהא הוא שעת שינה שעת הפסקה, וזהו סוד כל החטאים, דכל כח היצר הרע הוא רק בשעה שהאדם ישן, פירוש, בשעה שהוא מפסיק עבודתו ואז אפשר לו לספק את הודאי ולנצח את האדם.

בחטא העגל כתוב "כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו", ופירש רש"י, כמין דמות משה הראה להם השטן שנושאים אותם באויר רקיע השמים, עכ"ל, ומזה טעו דור המדבר לעשות העגל. ועיין ב"דעת זקנים מבעלי התוספות" (שם פסוק כו) שכתבו דג' כתים היו בחטא העגל, כת א' לא נתכוונו לע"ז רק רצו לעשות העגל מנהיג, וכת ב' קבלוהו לע"ז, וכת ג' שבט לוי לא טעו כל עיקר, וביארו שם דאברהם אבינו מסר תורה ליצחק ויצחק מסר ליעקב ויעקב מסר ללוי ומעולם לא פסקה ישיבה מלוי ולא היו בשעבוד מצרים כלל מפני

שעסקו בישיבה והיו כולם דבוקים בה, ולכן לא טעו כלום. ע"ש דמבואר יסוד הנ"ל, דאלו שהם עוסקים תמיד בעבודה ודבוקים בהקב"ה אין להם מקום טעות, ומכל תכסיסי היצר אינם מתפעלים כלום ואין זזים ממקומם אפילו כל שהוא, דהא השטן הראה לכלל ישראל דמות משה והמלאכים נושאים אותו כאילו מת ומזה טעו הכלל ישראל, אבל שבט לוי לא טעו כלל, והוא כנ"ל, דשבט לוי דבוקים בתורה ובהקב"ה, ואצלם הכל ודאי ואין שום ספק לפניהם, ואפילו רואים שנושאים משה רבינו בשמים אין זה כלום דהא כבר שמעו ממה רבינו שלאחר מ' יום הוא חוזר אצלם, אבל יתר העם שלא היו דבוקים כל כך בעבודה ובהקב"ה, אצלם היה אפשר להיעשות מקום ספק ולכן הראם השטן דמות משה שנושאים המלאכים בשמים וטעו כלל ישראל ועשו את העגל וחסאו חטא גדול.

וזהו הביאור בתשובת אברהם ויצחק אבינו להשטן, איתא במדרש רבה (בראשית כו, ה) בשעה שהלכו לעקידה בא לו השטן וא"ל סבא סבא איקדת לבך, בן שניתן לך לק' שנה אתה הולך לשוחטו, א"ל על מנת כן, א"ל ואם מנסה אותך יותר מיכן אתה יכול לעמוד וכו', א"ל למחר אומר לך שופך דמים את ששפכת דמו של בנך, א"ל על מנת כן, כיון שלא הועיל ממנו כלום בא לו אצל יצחק א"ל ברא דעלובתא הולך הוא לשחטך, א"ל על מנת כן וכו', ע"ש, דעל כל טענות היצר ענו אברהם ויצחק "על מנת כן", דידעו דהיסוד הגדול שכל כחו של היצר הוא לעשות ספק מודאי, ולכן צריכים לחזק הודאי ולהאחז בו בכל התוקף, דאם מתרפה ממנו כבר יש מקום להיצר להפילו לבאר שחת, ובפרט דאצל העקידה מבואר במדרש דהיה מקום להרהור דברים, וכן אמרו (בב"ר נ"ו ט"ו) ר"י אמר, אמר [אברהם] רבון העולם בשעה שאמרת לי "קח נא את בנך את יחידך" היה לי מה להשיב לך אתמול אמרת כי ביצחק וכו' ועכשיו קח נא וכו' וח"ו לא עשיתי כן אלא כבשתי רחמי לעשות רצונך יה"ר ה' אלקינו בשעה שיהיו בניו של יצחק באים לידי עבירות ומעשים רעים תהא נזכר להם אותה העקידה ותתמלא עליהם רחמים, ע"ש, אבל לא עשה כן אלא החזיק בכל התוקף האמת הודאי לבל יתן מקום ספק וטעות, ואמר "על מנת כן" כי הוא הודאי הברור בלי שום פקפוק, ובזה עמד בנסיון וזכותו עומד לבניו וזרעו אחריו עד עולם.

(קובץ שיחות - הגאון הצדיק רבי נתן מאיר ווטספיגל)